

GÜMRÜK TARİFELERİ VE İKTİSADİ KALKINMA : BAZI TEORİK TARTIŞMALAR (*) (1)

Profesör Harry G. JONHSON
(Çev. Dr. M. Erol İYİBOZKURT)

I — GİRİŞ.

Son otuzbeş yıl içinde, iktisatçılar arasında ticaret siyasetinin iktisadi kalkınmaya etkisine dair hüküm süren görüşler, köklü bir şekilde değişmiştir. İngiliz klasik iktisatçılarınca kurulan iktisadın ana geleneği, serbest ticareti iktisadi büyümenin kudretli bir makinesi, ve himayeyi kaynakları israf ve iktisadi kalkınmayı önleyici bir siyaset olarak görmüştür. Serbest ticaretin klasiklerce savunması, Adam Smith'in merkantilizme hücumundan doğmuştur. Teorik açıdan, sadece Ricardo ve Mill tarafından geliştirilen karşılaştırmalı üstünlükler statik teorisine değil, fakat iktisadi büyüme ve sosyal değişimin gelişiminde dış rekabet ve yabancı ülke kültürüne açılışın olumlu etkilerini tanıyan geniş bir sosyolojik yana dayanıyordu. Önceleri serbest ticarete iki istisna tanınmasına rağmen - ticaret hadleri kanıtı ve bebek sanayii kanıtı - bunların büyük bir pratik önemi olduğu düşünülüyordu. Himayeyi, nisbi olarak geri kalmış bölgelerin kalkınmasına gelişme aracı olarak savunan mirasçı iktisatçılarda - kayda değerleri, Birleşik Devletler'de Hamilton ve Almanya'da List - iktisat teorisinin bu ana noktasına önemli herhangi bir etkileri olmadı. 19. yy sonuna doğru Birleşik Devletler ve Almanya'nın iktisadi büyümesini süratlendirmede himaye siyasetleri, Mars-

(*) The Journal of Development Studies, Vol. 1, October 1964, S. 3-30; makale daha sonra H. J. Johnson, Aspects of the Theory of Tariffs, London 1971, S. 84 - 114'te de yayınlanmıştır. Çeviri makalenin tarifelerle ilgili olan I-VI bölümlerini kapsamaktadır.

(1) Bu makale Buenos Aires'te ziyaretçi Profesör olduğum 1963 yılında Buenos Aires, Cordoba, Cujo, Şili Üniversitelerinde verilen bir konferansın gözden geçirilmiş şeklidir.

hall'in ilmi ilgisini çekmiş ve Taussig'i Birleşik Devletler tarifelerinin iktisadî etkilerinin geniş bir çarışmasını ele almaya teşvik etmişti; fakat Taussig'in araştırmasının sonuçları (en iyi yorumla) bu sonuçsuzdur, ve Marshall'la beraber her ikisi iktisadî büyümenin gelişimi için himayenin etkisi hakkında artan bir şekilde şüpheli olmuşlardı. 1930'lara kadar, serbest ticaret, ticaret siyaseti sorunlarıyla ilgili iktisatçıların geleneksel tutumuydu; bu geleneksel tutum, karşılaştırmalı üstünlük ilkesi üstüne kurulmuş ve Klasik İktisatçıların hür geleneği tarafından yeniden perçinlenmişti.

Bununla beraber 1930'larda, serbest ticaret gelenekçiliğine, zamanın teorik gelişme ve iktisadî sorunları ile ilgili olarak yeni bir karşıt akım tarafından, meydan okundu. Büyük depresyon, tarifelerin istihdamı artırıcı araç olduğuna dair Merkantilist kanıtları yeniden canlandırdı ve haklı gösterdi. Bu kanıtlar, J. M. Keynes'in şahsi imzasıyla ve işsizliğin çözümü için «beggar-my-neighbour» çarelerinin, ikincil (tali) Keynezyen çözümü tarafından saygı duyulur hale geldi. Çözümlemenin yeni teknikleri ve iktisattaki refah tekliflerini teorik temellerinin şüphe uyandırışı himayeciliğin ticaret hadleri kanıtını, «optimum tarife» teorisi şeklinde canlandırdı. Bu teori, iktisadî ulusculuğun yeni iklimi altında, daha önceleri Edgeworth'ın «zehir» olarak etiketlendirdiği karışık zamanlardan daha fazla kabul edilebilir hale geldi. Sonuçta, Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun çözüldüğünden yaratılan yeni devletlerin ulusal arzuları, Alman modeli gibi tarife himayeciliği ile sanayileşmeyi geliştirme imkânına ilgiyi teşvik etti, ve bu yaklaşım altında yatan iktisadî felsefe, iktisadî teorinin ana akımına 1930'ların siyasi gelişmelerinin teşvik ettiği birçok ünlü Avrupalı bilginin göç etmesi yüzünden aktarıldı. Ayrıca, Avrupa düşüncüsü, himayenin sanayideki ücretlerle tarımdaki ücretler arasında bir farklılık varlığından hareket eden ve sanayi ürünlerindeki tarifelerin tazmin olunmasını ileri süren yeni bir kanıt olan Manoilescu kanıtına, katkıda bulundu.

1930'ların gelişimiyle cezbedilen tarifelerin yeniden ele alınışı «geri», «az gelişmiş» ve «fakir» olarak sonraları adlandırılan, çoğu yeni bağımsız olmuş, ülkelerin iktisadî kalkınmalarını geliştirme sorununun ticaret siyaseti ile ilgili yönlerinin, harp sonrası çözümlemesinin temellerini ortaya serdi. Bu sorunun teorileştirilmesi esnasında sadece geleneksel hmaye kanıtları yeniden formüle edilip ve

kesinleştirilmedi, fakat ağırlık yeni kanıtlara ve eski kanıtların yeni sorununa kaydı. Bu makalenin amacı, kanıtların en önemlilerini gözden geçirmek ve genel teorik bir çerçeve içersine oturtmak, ve himayenin iktisadi büyüme etkilerinin çözümlenmesiyle, göze batar derecede ilgili olmalarına rağmen şimdiye kadar çok az teorik ilgi çeken tarifelerin bazı yönlerinin çözümlenmesini kısaca özetlemektir. Özellikle, II. bölüm himayenin iktisadi ve iktisadi olmıyan ayrımı üzerine kurulmuş azgelişmiş ülkelerdeki himayeci siyasetlerin, zamanımızdaki kanıtlarının bir sınıflandırmasını sunmaktadır. III. bölüm himayenin iktisadi kanıtlarını çözümler, ve himaye için geçerli iktisadi kanıtını sadece «optimum tarife» kanıtı olduğunu, bütün diğer kanıtların uygun bir yorum yapılmış bir veya diğer çeşit prim kanıtları olduğunu gösterir. IV. bölüm himayenin iktisadi olmıyan kanıtları ile ilgilidir, ve tarifenin, bir iktisadi etkin siyaset kanıtı olup olmadığının, himayecilik objektifinin yerli üretimin artışı yahut kendi kendine yeterlilik (self - sufficiency) artışına bağlı olup olmadığını gösterir. V. bölüm tarifeler çözümlenmesini yerli üretimi artırmada bir optimum tarife yapısının gereklerini inceleyerek daha uzaklara götürür. VI. bölüm nihai tüketim mallarının olduğu kadar ham maddeler ve yarı mamul mallar (sermaye malları dahil) uluslararası ticarete yer aldığı ve tarifelere konu olduğu haldeki tarifeler teorisindeki göstergelerin bazıları ile ilgilidir.

Makale boyunca, girişte olduğu gibi, «himaye» terimi «tarifeler» terimi ile aynı anlamda kullanılmıştır; gaye, himaye terimini, fiyatları sadece üreticiler için yükselten prim gibi siyasetlerden farklı olarak, yurtiçi fiyatları hem üretici hem de müstehlikler için dünya fiyatları üstüne çıkaran siyasetlere hasretmektir. Çözümleme açıkça tarifeler ve prim kavramları üstüne kurulmasına rağmen, katlı döviz kuru ve kotalar gibi diğer bazı araç çeşitleri de esas olarak, tarifeler gibi aynı etkilere ulaşmak için, ve aynı şekilde vergi muafliklarında primler gibi aynı etkileri hasıl etmekte, kullanılabilceği belirtilmelidir.

Son olarak, başlıca sanayii ürünleri tarifeleri ile ilgili olmasına rağmen, zamanımız kaynaklarının çoğunda iktisadi büyüme zımni olarak veya açıkça sanayileşme ile aynı anlamda alındığından, bu çözümleme özellikle ileri sanayi ülkelerinde tatbik edildiği gibi, yerli tarımın himayesi kanıtlarında da aynı şekilde kullanılabilir.

II — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE TARİFE KANITLARI.

Az gelişmiş ülkelerde tarifelerin çağdax kanıtları üç geniş grupta toplanabilir: İktisadi kanıtlar, iktisadi olmayan kanıtlar, ve kanıt olmayanlar.

Himayenin iktisadi kanıtları, tarifeyi reel geliri veya reel ürünü tarifeler olmaması halindekinin üstüne yükseltici bir araç olarak tavsiye eden bütün kanıtları kapsar. Himayenin bu tanımına dayanan kanıtlar, geleneksel bebek sanayii ve ticaret hadleri (optimum tarife) kanıtlarını, ve iktisadi kesimler arasında üretici kaynakların sosyal optimum dağılımına ulaşmayı rekabetin önlediği sonucunu veren ekonominin fonksiyonlanışını bozduğuna dayanan belirli yeni kanıtları kapsar. Yeni kanıtlar arasında, en önemlileri imalât sanayinde dışsal ekonomilerin varlığından çıkan, ve sanayide işgücünün marjinal ürününün tarımdaki marjinal ürününden fazlalığı olduğu şeklinde özetlenen işgücü piyasasında bir dengesizlik yaratan bozulmalardan çıkan kanıtlardır. Bu, harp sonrası devresinin ilk yıllarında kalkınma sorununun çözümlemesinde tenkit edilmeden tatbik edilen ve 1930'larda gelişen «gizli işsizlik» kavramının modern sembolleşmesiyle iç içe olan kanıttır ve iki görüşe ayrılır. Bunlardan birincisi, sanayideki işgücünün marjinal ürünü ödendiği halde, köy tarımsal şartları altında toprakta çalışan işgücünün toprak kirasındaki payı kadar marjinal ürününü aşarak ortalama ürünü aldığını ileri sürer; böylece işgücünün hareketi suretiyle iki kesimdeki ücretlerin eşitliği işgücünün sanayideki marjinal ürününü, tarımdaki marjinal ürününün üstünde bırakır. Diğeri, çeşitli nedenler yüzünden - gelenek, işverenlerin sosyal şuuru, sendika hareketi, sosyal refah kanunları - sanayideki ücretler tarımda karşılaştırılabilir işgücünün ücretlerinin üstünde farklılaştırılarak sabitleştirilmiştir; böylece işgücü iki kesimde marjinal ürününü kazanmasına rağmen, bu marjinal ürünler işgücü hareketiyle eşitlendirilemez. Her iki kanıtta sanayiinin himayesini savunmak için kullanılır; bu himaye işgücü piyasasındaki bozulmaları düzeltmek için tavsiye edilir. III. bölümde gösterileceği gibi, himayeciliğin dayandığı şartlardaki fark, bozulmaları tedavi için en uygun siyasetlerdeki önemli bir farkı belirtmesidir.

Himayenin iktisadi olmayan kanıtları reel geliri artırma amacından ziyade, üretimin bileşimi ve yapısıyla ilgili gayelere ulaşma

amacıyla tavsiye edilen himaye kanıtlarını kapsar. Az gelişmiş ülkelerdeki sanayi faaliyetinin himaye kanıtlarının büyük kısmı bu çeşittendir. Sanayileşme çok sık olarak ulusal gurur ve saygı meselesi yahut dünyada askeri ve siyasi önem esası olarak arzu edilir, iktisadi kalkınmada reel gelirin yükselmesinden ziyade sanayileşme ile aynı olarak ele alınır. Benzer şekilde, sanayinin himayesi ulusal kendi kendine yeterliliğe ulaşma aracı olarak tavsiye edilir, ve iktisadi kalkınma ile aynı anlamda ele alınır. Himayenin iktisadi kanıtlarından farklı olarak iktisadi olmayan ayırıcı özelliği - eğer dürüstçe savunulursa - şudur; (onlar) ulusal politikanın diğer amaçlarına ulaşabilmek için potansiyel (gizil güç) reel gelirden daha önce gitme arzusuna karışırlar. Himayenin iktisadi olmayan kanıtları genellikle iktisadi kalkınmayı sanayileşme ile aynı alan ve iktisadi kalkınmayı kendi kendine yeterlilikle bir sayanlar olarak ayrılabilir. V. kısımda gösterileceği gibi, bu iki amacı etkin bir şekilde yerine getirmek için uygun iktisadi siyasetler önemli derecede farklıdır.

Himayenin kanıt olmıyanları (non - argumants for protection), anlamca tarifelerin tavsiyesine yönelen -fakat mantıki bir araştırma sonucuna dayanmayan - bütün kanıtları kapsar. Bu çeşit kanıtların iki önemli türü geniş ölçüde çağdaş literatür ve iktisadi kalkınma tartışmalarında şekillenir. Birisi, az gelişmiş ülkelerin ilkel ürünler ihracatına tipik bağlılığı ile ilgilidir, ve sanayi himayesinin tavsiyesi için ticaret hadlerinin o tip ülkeler aleyhine döndüğünü yahut fiyatların ve o tip ürünlerden elde edilen kazancın istikrarsızlığını tartışır. Fakat, devrevi azalan karşılaştırmalı üstünlük (comparative advantage), cari karşılaştırmalı üstünlük olmayanın (current comparative disadvantage) ispatına eşit değildir, veya devreyi değişen karşılaştırmalı üstünlüğün rekabetle düzeltilmesinin hükümet müdahalesince desteklenmesine ihtiyaç gösterdiği de kendince delil değildir. Aynı şekilde bir işten uzaklaşanların diğer bir iştekinde göre daha fazla değişmesi, ilkindeki ortalama kazancın ikincisinden daha düşük olduğuna eşit değildir, ve rekabet üreticileri hükümet müdahalesinden kurtarmaya ihtiyaç gösteren işlerden çok değişen düşük ortalama kazançlı işlere cezbedeceği de başlı başına delil olamaz. Diğer önemli kanıt, ödemeler dengesi güçlükleri için ithal ikâmesini amaç edinen himayenin kanıtıdır. Fakat ödemeler dengesi zorlukları, enflasyon veya döviz kur'unun yüksek tutulmasından ileri gelir ki, onlar için uygun çareler deflasyon ve devalüasyondur ve

ödemeler dengesi güçlükleri yokluğu halinde ele alınmaya tercihli siyaset olarak herhangi bir kanıt yoktur.

III — AZGELİŞMİŞ ÜLKELERDE HİMAYENİN İKTİSADİ KANITLARI.

Reel geliri artırma vasıtası olarak himayenin muhtelif kanıtlarının iktisadi çözümlemesi, iki ana ilke içersinde özetlenebilir (2) :

(1) Sadece optimum tarife kanıtı ve tarifeler için iktisadi ispat: diğer bütün himaye kanıtları prim kanıtlarıdır.

(2) Herhangi bir diğer kanıtın esasına dayanan tarife kullanımını sorunları, daha iyi yapmaktan ziyade, daha kötüye götürebilir; şöyle ki, bu olaylarda tarife, reel geliri artırır veya azaltır. Bu da, çeşitli teknolojik ve davranış ilişkilerinin nisbi büyüklüğüne bağlıdır ve önsel (a priori) olarak tayin edilemez.

Birinci yöntem, Pareto refah maksimizasyon standart teorisinin bir uygulamasıdır. Bu çözümlemeye göre, bir refah maksimumu için zorunlu şartlar yurtiçi üretim ve dış ticaretin her ikisinde mallar arasındaki marjinal sosyal ikâme oranı ile onlar arasındaki marjinal sosyal dönüşüm oranlarının eşitliğidir. Rekabetin bu şartları yerine getirmeyi garanti etmediği yerlerde, özel ve sosyal marjinal ikâme ve dönüşüm oranlarındaki sapmalar yüzünden, çözümleme herhangi bir sapmayı (veya bütün sapmaları) ortadan kaldırmak için uygun oranlarda plânlamış prim ve vergilerin konulmasını öngörür. Bu öğütlemenin, himayenin iktisadi kanıtları için iki göstergesi vardır. Birincisi, sadece dış ticarete özel ve sosyal marjinal maliyet ve faydalar arasındaki sapmaların olduğu yerde sosyal optimuma ulaşabilmek için ticaret üzerine vergi ve primlere başvurmak gerekir; bu olaylar aynen optimum tarife çözümlemesi ile ilgili olanlardır. İkincisi, yurtiçi tüketim, üretim ve üretim unsuru kullanımındaki özel ve sosyal marjinal maliyet ve fayda arasındaki sapmalar, tüketim, üretim ve üretim unsurları kullanımı üstüne konacak uygun vergileri gerektirir, ve yurtiçi yahut yabancı ülke orijin

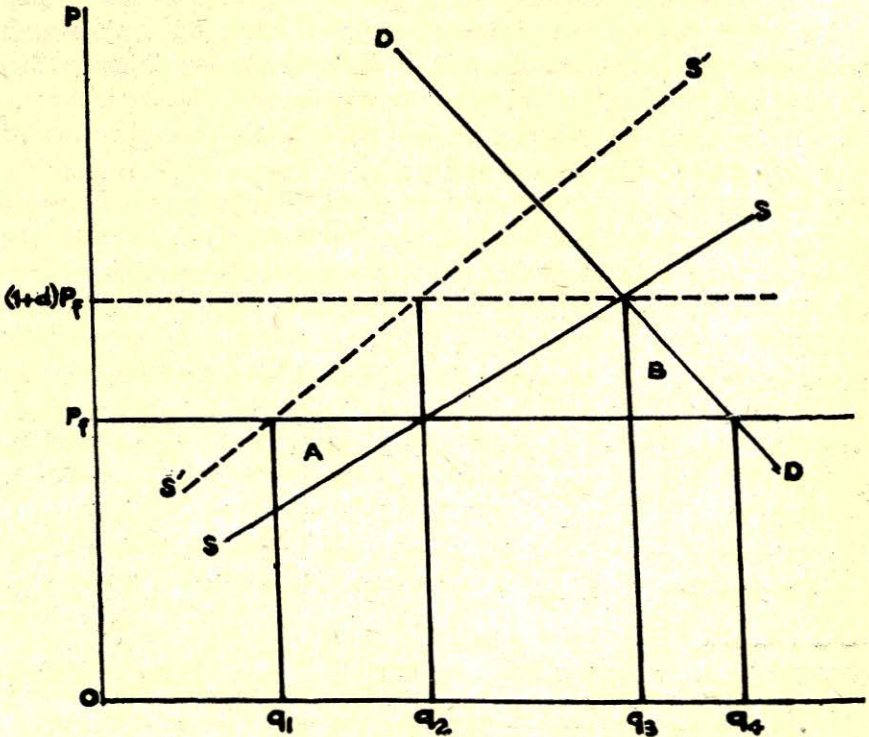
(2) Bu ilkelerin geliştirilmesi ve anlatımı için, bakınız: J. Bhagwati ve V. K. Ramaswami, «Domestic Distortions, Tariffs and the Theory of Optimum Subsidy» Journal of Political Economy, Vol. LXXI, No. 1 (February 1963) S. 44-50.

Harry G. JONHSON

yahut uzaklığa göre mallar arasında farklılık gösteren uluslararası ticarete vergi ve primleri gerektirmez.

İkinci ilke ikinci eniyi (second best) modern teorisinin bir uygulamasıdır. Teori şunu göstermektedir: eğer lüzumlu marjnal eşitlikleri yerine getirmeyi önleyen bozulmaların varlığı tarafından refah maksimumuna ulaşım önleniyorsa, diğer bazı bozulmalardaki bir değişiklik, ekonomiyi refah maksimumundan daha uzağa veya daha yakına hareket ettireceğine önsel karar vermenin bir anlamı yoktur. Uluslararası ticaret tarafından yurtiçi ekonomideki bir bozulmayı gidermeye teşebbüs, bir bozulmayı elimine etmenin diğer bozulmanın tanıtılmasıyla mümkün olabileceğinden, yurtiçi bozulmanın düzeltilmesi için himayenin kullanılışı ekonomiyi daha iyi olmaktan ziyade daha kötü yapabilir şeklinde yorum yapmak doğru olabilir.

Yurtiçi ekonominin bozulmasının, tarifeler yardımıyla düzeltilmesi, Şekil 1 yardımıyla çözümlenebilir. Şekil 1, malın arz ve talep

ŞEKİL 1

şartlarını göstermektedir. Mal P_f fiyatında ithal edilebilmektedir; ve yurtiçi bozulma sonucunda yurtiçi üretimin özel üretim maliyeti ve arz eğrisi (parasal olarak) $S'S'$, gerçek üretim maliyetini d oranında yansıtan gerçek yurtiçi arz eğrisinden büyüktür. (Ekonomideki bozulmanın sadece bu olduğu varsayılmaktadır.)

Serbest ticaret hali ve herhangi bir devlet müdahalesi olmaksızın ekonomide $0q_1$ kadar mal üretilecek ve q_1q_4 de ithal edilecektir. Bununla beraber A alanına eşit olan gerçek maliyetten tasarruf nedeniyle ek yurtiçi üretim q_1q_2 ithalâtının yerini alacaktır. Bu alan ekonomideki bozulma dolayısıyla ulaşılabilecek maksimumun altındaki reel gelirin azalışını temsil etmektedir. Bu sonuca ulaşabilmek için devlet üretime d oranında prim verecektir. Bu oran üretimin parasal özel maliyetinin reel sosyal maliyeti üzerindeki fazla oranıdır. Bunun yerine devlet d oranında tarife koyarsa, A alanı kadar maliyet tasarrufu elde edecek, fakat toplam tüketimi q_3q_4 kadar kısacaktır. Bu da B alanına eşit tüketici fazlalığı kaybına sebep olacaktır. A alanı, q_3q_4 'ün q_1q_2 'den büyük veya küçük olmasına bağlı olarak, B alanından büyük veya küçük olabilir, yani talep eğrisinin arz eğrisinden daha dik olup olmamasına bağlıdır. Eğer B alanı A alanından büyükse, tarife koymak suretiyle yurtiçi bozulmayı düzeltmek, serbest ticaret haliyle karşılaştırıldığında net bir iktisadi kayıpla sonuçlanır.

Daha önceki çözümlemenin gösterdiği gibi, özel ve sosyal marjinal maliyet ve faydayı farklı hale getiren yurtiçi ekonomideki bozulmaları düzeltmek için ileri sürülen himaye kanıtları gerçekten yurtiçi ekonomideki vergi ve prim kanıtlarıdır. Bu tartışmalar altında, az gelişmiş ülkelerde çağdaş himaye kanıtlarının ileri sürdüğü müdahaleyi şimdi kısaca gösterebiliriz. İmalât sanayiinde dışsal ekonomiler varsa, en uygun siyaset bu sanayiye prim vermektir; eğer dışsal ekonomilerin kaynağı kesin olarak tesbit edilebilirse -örneğin işgücü yetiştirmek, veya araştırma faaliyeti - primler o kaynağa yönlendirilmelidir. İşgücü piyasasında dengesizlik varsa kanıtın her iki şekilde sanayiideki işgücü kullanımında bir prim talep edecektir; ayrıca sanayiideki üretime verilen prim durumu tamamıyla karşılamıyacaktır, çünkü sanayiideki işgücünün marjinal ürününün tarımdakinden fazla alma ihtiyacı, sanayiideki işverenleri sosyal olarak daha az optimal olan işgücü yoğunluğu az teknikleri seçmeye

yöneltecektir. Tarım kesiminde toprak kirası içindeki işgücünün payı, tarımda birleşik üretim unsurlarının kullanımı üzerindeki bir vergi eşitini, ve sanayiideki işgücü kullanımı üzerindeki prime ek olarak tarımda kullanılan diğer üretim unsurları üzerine de bir primi, ifade eder. Bebek sanayii kanıtında ise, rekabetin yatırımları alternatif fırsatlar arasında uygun bir şekilde dağıtmadığının kabulü ile başlarsak, bir bebek sanayii yetiştirmenin geçerliği gelecekteki kârların başlangıç gelişme maliyeti olur. Ve özel iskonto oranı (faiz maliyeti) sosyal iskonto oranını (faiz maliyeti) aşarsa veya sosyal verimlilik oranı özel verimlilik oranından daha büyükse, sosyal olarak kârlı bir yatırım fırsatı yaratılabilir, aksi taktirde yaratılamaz. Hangisi olursa olsun uygun siyaset yatırımın faiz maliyetine prim verilmesidir. Himaye için ileri sürülen bu üç şarttan herhangi birinde himayeci siyasetleri tatbik etmek şimdi bahsedilen uygun siyasetleri uygulamaktan daha kötü (refah anlamında) sonuçlar doğurur; ve müdahale yapılmamasından ise daha iyi veya kötü sonuçlar hasil edebilir.

Bu bölümde sunulan, himayenin iktisadi kanıtlarının çözümlemesi, optimum tarife dışında, şu veya bu çeşit primdir. Azgelismiş ülkelerde, primlerin siyaset aracı olarak tavsiye edilmesi sık sık gerçekçi olmadığı için reddedilmektedir. Neden olarakta, bu ülkelerin bu tip primleri karşılayacak gelirleri olmadığı ileri sürülür ve bunun yerine vergileme yoluna gidildiği belirtilir. Bu kanıt görüldüğünden daha az geçerlidir. Bunun iki nedeni vardır : birincisi, bir özel faaliyet üzerindeki primin etkisi daima diğer mallar üzerine konan uygun vergilerle giderilir; ve ikinci olarak, devlet vergileri kendi gayesi için topladığı kabul edilse bile, primler normal olarak ödenebilecek vergilerden muaf olarak verilebilir. Azgelismiş ülkelerde serbest ticaretin tavsiyesi de, genellikle, vergi kaynağının ithalattan kolaylıkla sağlandığı nedeniyle red edilmektedir; bununla beraber bu red edilmiş himaye için bir kanıt değildir, fakat daha ziyade mali kolaylıklar yüzünden etkin rekabet sisteminden feragat ettiği ileri sürer.

IV — HİMAYENİN İKTİSADİ OLMAYAN KANITLARI.

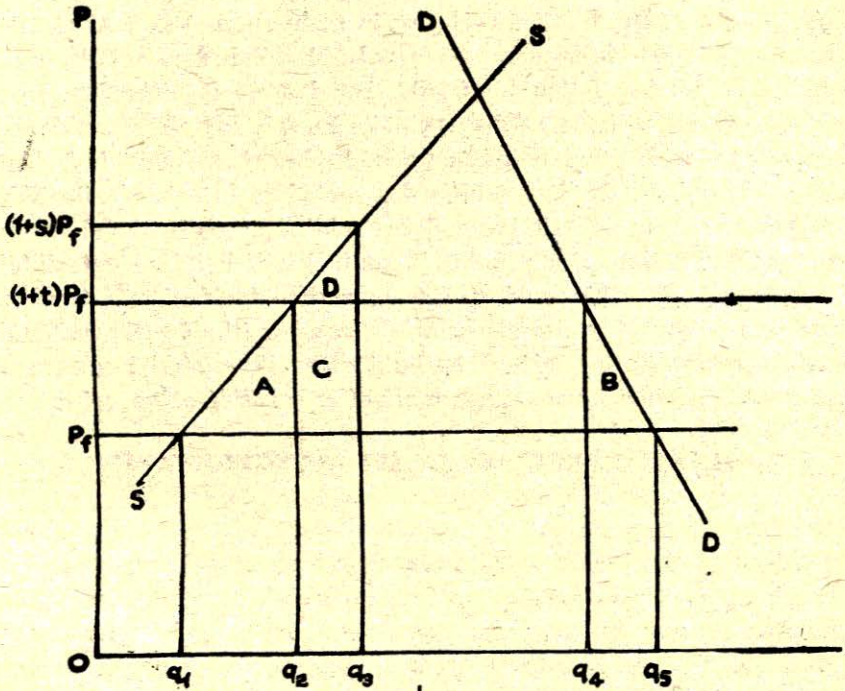
II. bölümdeki himayenin iktisadi olmayan kanıtlarının tartışmasında, kanıtlar; yurt'çi üretimi artırma objektifi taşıyan, ve kendi kendine yeterliliği artırma objektifi taşıyanlar diye ayrılımtı. Bu

kanıtların iktisadi çözümlenmeleri iki önerme halinde kısaca yapılabılır :

(1) yurtiçi üretimdeki artış olarak himaye objektifini tanımlayan kanıtlar, tarife kanıtları değil prim (subvansiyon) kanıtlarıdır : böyle olmasının nedeni tarifelerin bir tüketici maliyeti olarak konulmasıdır (tüketici artığının kaybı). Bu da himaye objektifine ulaşmaya hiç bir katkıda bulunmaz.

(2) ithalâta bağlılığın azaltılması olarak, himaye objektifini tanımlayan kanıtlar gerçek tarife kanıtlarıdır. Yani, tarife, alternatif mali tedbirlerden, reel gelirine etki bakımından daha az fedakârlıkla ilgilidir; Bunun nedeni ithalâtı azaltmak için tüketimi kısmak ve yurtiçi üretimi artırma yollarının ikisini birden denemek, ayrı ayrı olarak üretimi artırmak veya tüketimi azaltmaktan daha etkindir.

Bu önermeler Şekil 2'de gösterilebilir. Şekil de DD talep eğrisini, SS yurtiçi arz eğrisini (burada parasal ve reel maliyetler ara-

ŞEKİL 2

sında bir sapma yoktur), ve P_f ithalât fiyatını göstermektedir. Serbest ticaret halinde, yurtiçi üretimi Oq_1 , toplam tüketimi Oq_5 , ve ithalâtı q_1q_5 temsil etmektedir. Yurtiçi üretimi Oq_2 ye yükseltebilmek için, A ile gösterilen alan kadar aşırı bir üretim maliyetine katlanılacaktır; bu sonuç, t oranında yurtiçi üretime verilen primle emniyet altına alınabilecektir. Eğer bunun yerine t oranında bir tarife konulsaydı, yurtiçi üretim üstündeki aynı etki garanti edilebilirdi, fakat ayrıca, A aşırı üretim maliyetine ilâve olarak, B alanı ile gösterilen bir tüketim maliyeti de (tüketici artığının kaybı) oluşacaktı. Böylece görülmektedir ki yurtiçi üretimi artırmada prim daha etkin olmaktadır.

Şimdi tarifinin etkin olduğu bir durumu ele alalım : ithalât serbest ticaret halindeki miktarı olan q_1q_5 'ten (A + B reel gelir maliyetinde) tarife altındaki q_2q_4 miktarına azalacaktır, ithalât azalışındaki aynı etki S oranındaki bir üretim primi ile de elde edilebilir. Bu oran yurtiçi üretimi Oq_3 'e artırmak için yeterlidir (görüldüğü gibi $q_2q_3 = q_1q_5$). Bu defa ise reel gelirin maliyeti A + B + D olmaktadır. $q_2q_3 = q_1q_5$ olduğundan C zorunlu olarak B'den büyüktür ve A + C + D de A + B'den büyüktür. Bundan dolayı ithalâtı azaltmak için, tarife, primden daha etkindir. Bu gösterdiğimiz açıklamaya paralel olarak, ithalâtı kısıtlamada, herhangi üçüncü bir yoldan daha etkin olduğu da söylenebilir. Bu metod malın nerede üretildiğine bakılmaksızın tüketimi vergileme şeklinde olabilir. Böylece, tarife, ithalât kısıtlamasında, yahut ülkenin kendi kendine yeterliliğini artırmada, en etkin yoldur. Bunun nedeni tarifinin üretimi artırmak ve tüketimi azaltmak suretiyle yapılan ithalât tasarrufunun marjinal maliyetlerini eşitler; halbuki diğer iki metod bunu yapmaz, çünkü herbiri bu marjinal maliyetlerin birini sıfıra eşitler.

V — İKİNCİ DERECEDE EN İYİ OPTİMUM TARİFE YAPISI.

Geçen bölümde görüldüğü gibi, eğer himayenin gayesi himaye edilecek malların yurtiçi üretimlerini artırmaksa, himaye, bu gaye için etkin olmayan bir vasıta. Aynı sonuç önceki gelir terimleriyle daha düşük bir reel maliyette üretime prim vermek yoluyla da elde edilebilir. Bununla beraber bir ülkenin bir grup sanayi üretimini, serbest ticaret halinde olabileceğinden daha fazla artırmak için, hi-

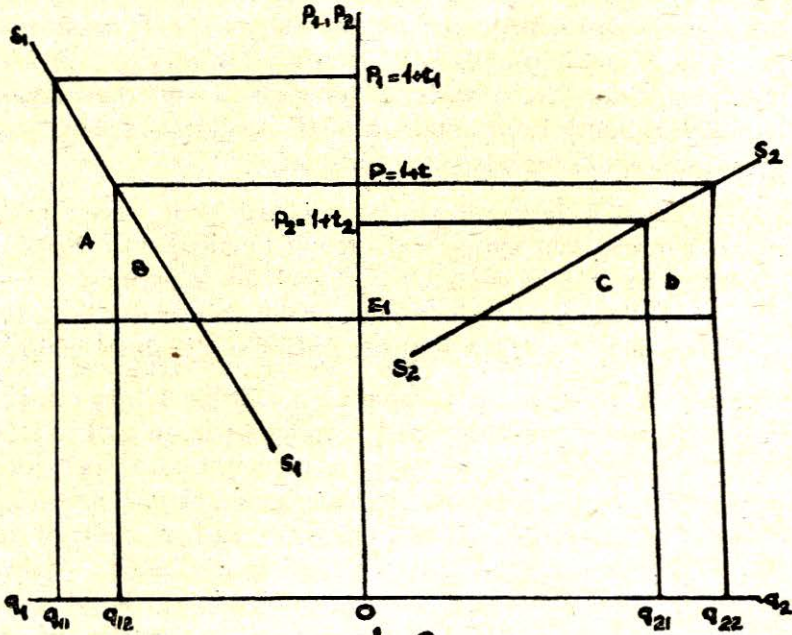
maye aracını seçmesi veya seçmeye mecbur olduğunu varsayalım. Bundan sonra şu soru akla gelir: bu gaye için hangi tarife yapısı kullanılacaktır; yani himaye edilecek çeşitli kalemlerden toplanacak tarife oranları arasındaki ilişki nedir? Bu soruya cevap vermek «ikinci en iyi optimum tarife yapısı» diye adlandırılan deyimini tanımlar; böylece optimum tarife yapısını (ki bu Pareto refah maksimumu şartlarından elde edilmiştir) ayırır ve ikinci en iyi refah iktisadındaki orijinine önem verir. Diğer bir seçim olarak, «ilmi» tarife yapısı düşünülebilir; bunlar en düşük maliyette üretim yapısının arzulan etkilerine ulaşmayı amaç edinir. (3)

Böyle bir soru ile karşılaşan iktisatçıların genel reçetesi, himaye edilen her mal için aynı vergi oranını uygulamaktır. Bu reçete, genel olarak, tarifelerin geniş bir mal grubunu kapsaması, veya bütün sanayi malları, ve vergi oranının makul bir seviyede % 10 - 20 ve % 50 arası «düşük» yahut «yüksek olmaması» tavsiyesi takip eder.

Tek bir tarife oranının tavsiye eden mantık, himaye maliyetinin dünya fiyatları üzerinde himaye edilmiş üretim maliyeti fazlalığı olduğu varsayımını kabul eder; ve prensip olarak, eğer himaye edilen üretimin birim değerinin himayesinin marjinal maliyeti, himaye edilen sanayilerde eşitse, himayenin toplam maliyeti minimum olacaktır. Bu mantık, ilişikteki şekilde görülebilir. (Şekil 3). Şekil himayeye konu olan iki malın yurtiçi arz eğrilerini, S_1S_1 ve S_2S_2 , olarak göstermektedir; mallar dünya piyasa fiyatlarında İngiliz Sterlini ile ölçülmektedir. Eşit olmayan t_1 ve t_2 tarife oranlarında, malların himayesi Oq_{11} ve Oq_{21} dir, ve her ikisinin toplam üretimi $q_{11}q_{21}$ olmaktadır. Bu toplam üretime, dünya fiyatları üzerinde $A + B + C$ aşırı maliyeti ile ulaşılmıştır. Daha sonra, birinci mal üzerindeki tarife oranını düşürerek ve ikinci mal üzerindeki tarife oranını yükselterek, birinci mal üretimindeki azalmayı, ikinci mal üretimindeki artmaya yetecek şekilde ayarlayarak tek bir tarife oranı, t , bulunabilir. Bu oran t_1, t_2 gibi aynı toplam üretimi verecektir. Dünya fiyatları üzerindeki aşırı maliyet şimdi $B + C + D$ 'dir ve daha önceki maliyetten $D - A$ kadar ayrılmaktadır $q_{11}q_{12}$ ve $q_{21}q_{22}$

(3) Şu makaleme bakınız; The Cost of Protection and the Scientific Tariff, Journal of Political Economy, Vol. LXVIII, No. 4 August (1960) s. 327-45.

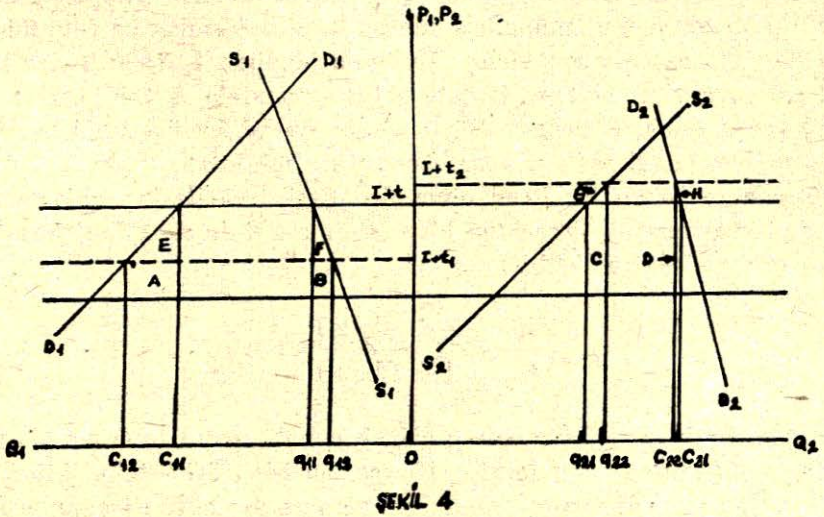
birbirine eşit, ve t_1 , t_2 'den daha yüksek olduğundan A, D'den büyük olmak zorundadır; böylece tek bir tarife oranının ayrı ayrı tarife oranları sistemine göre, üretim himayesinde daha düşük toplam aşırı maliyetle ilgisi olduğu ispat edilebilir.

ŞEKİL 3

Bu çözümlenmenin basit bir şekilde geliştirilmesi, himayenin diğer üçüncü bir malı da kapsamaması halinde, himaye edilen aynı miktardaki üretimin daha düşük bir toplam aşırı maliyetle ve daha düşük bir tarife oranıyla üretilebileceğini gösterebilir. Bu durum birinci ve ikinci sanayilerin yüksek - aşırı - maliyetteki marjinal üretimlerinin, üçüncü sanayiinin düşük - aşırı - maliyetteki marjinal üretiminin yerine geçmesindedir. Bu da, himayeyi mümkün olduğu kadar geniş bir grup mal üzerine uygulama tavsiyesinin mantığıdır. Aynı şekilde, himaye edilen marjinal aşırı maliyetinin tarife oranıyla ölçülmesi gerçeği tarifelerin yüksek olmaması tavsiyesini ileri sürdürür. Çünkü, ek olarak himaye edilmiş üretimin marjinal aşırı maliyeti, bazı noktalarda sosyal faydadan veya ondan elde edi-

len tatminden daha yüksektir. Bununla beraber, şimdi tartışması yapılan ikinci en iyi optimum tarife yapısı sorununa cevap, teorik olarak, geçerli değildir. İlk elde, III. bölümde tartışıldığı gibi, ekonomi içersinde herhangi bir bozulmanın olmadığını varsayar. Hima-ye altındaki sanayilerle ilgili olduğu kadarıyla, prensip olarak, bu sorun ikinci derecede önemlidir; çünkü, tavsiye edilen tek oran bu sanayilerdeki özel maliyetlerin sosyal maliyetlerden sapmasını da hafifletecektir. Fakat, bozulmalar ekonominin himaye edilmeyen kesimlerinde ise, bunları düzeltmek tüketim ve üretimdeki himaye

edilen ve edilmeyen mallar arasındaki karşılıklı ilişkilerin en ince noktasına kadar incelemesini gerektiren karışık bir hesaplamayı zorunlu kılar. İkinci ve daha önemli olarak, ekonomide herhangi bir bozulma olmaması halinde bile, doğru olmayabilir. Çünkü, o, sadece himayenin aşırı üretim maliyetini hesaba katar, ve himaye ile ilgili tüketici artığı kaybını, tüketici maliyetini dikkate almaz.

Bu nokta, şekli 3'teki tek tarife oranını gösteren ve her iki malın talep eğrilerini kapsıyan şekil 4'te gösterilebilir. Tek tarife oranıyla, her iki malın tüketimini, C_{11} ve C_{21} ve üretimi, q_{11} ve q_{21} 'dir. İkinci mal miktarının, $q_{21}q_{22}$, ve üzerindeki tarifenin aynı anda, birinci malın $q_{11}q_{21}$ üretim kaybını telâfi için (bu da üzerindeki tarife azalınca oluşmaktadır) arttığını varsayalım. Bu sonuç, himaye altın-

daki toplam üretimin aşırı üretim maliyetinde bir artıştır; çünkü, birinci malın üretiminin aşırı maliyeti üzerindeki tasarrufu gösteren alan $B + F$, ikinci malın üretiminin aşırı maliyetindeki artışı gösteren $C + G$ den küçük olmalıdır. Fakat, bu değişiklik $A + E$ alanına eşit miktarda birinci mal tüketimindeki tarife geliri ve tüketici artığındaki artışa, ve $D + H$ alanına eşit ikinci maldaki tarife gelirinde ve tüketici artığında azalışa sebep olur. Şekilde çizildiği gibi, S_1S_1 , S_2S_2 'den ve aynı şekilde D_2D_2 , D_1D_1 'den daha dik ve t_1 'deki değişme ise küçüktür; $B + F$ üstünde $C + G$ aşırılığını telâfi edebilmek için, $A + E$ yeteri kadar $D + H$ 'den büyüktür. Böylece, üretimi sabit bir şekilde muhafaza ederek, t_2 'nin yükselişi ve t_1 'in düşüşü bir net kazançla sonuçlanır. Bununla beraber, t_1 de ardı sıra hasıl olan azalışları gideren t_2 deki artışlar sonunda $A + E$ 'yi, $D + H$ 'den küçük olmaya yöneltir. Böylece, himaye edilen üretimin başlangıç seviyesindeki toplam aşırı maliyetine minimum kılan, t_1 ve t_2 arasında optimum bir ilişki olmalıdır. Çeşitli eğrilerin yaklaşık olduğunu varsayarak, gerçekten bir optimum ilginin aşağıdaki formülle verildiği ispat edilebilir;

$$\frac{t_1}{t_2} = \frac{1 + (d_2/s_2)}{1 + (d_1/s_1)}$$

burada d_1 , d_2 ve s_1 , s_2 karşılıklı olarak her iki malın talep ve arz eğrilerinin (mutlak) eğimleridir. Kısaca, bu basit örnekteki, ikinci en iyi optimum tarife yapısı, malların talep ve arz eğrileri eğimlerinin kesin miktarına bağlıdır; ve himayeye konu olan her mal için bu iki eğim aynı olmadıkça, ikinci derecede en iyi optimum tarife yapısı, tek tarife oranı (uniform tariff rate) olmayacaktır.

Sonuç olarak denebilirizki, özel amprik şartlardaki ikinci en iyi optimum tarife yapısının, sadece tek tarife oranı olabileceği, ikinci en iyi çözümlemesinin Meade - Fleming yaklaşımına göre, daha genel bir açıklaması yapılabilir (4). Bir ekonomideki bozulmaların, sadece tarifeler olduğunu varsayalım; bu tarife oranlarındaki küçük değişikliklerin, refah üzerine olan etkileri şu şekilde gösterilebilir :

(4) J. E. Meade, The Theory of International Economic Policy, Vol II : Trade and Welfare (London, 1955).

$$dW = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n t_j (x_{ji} - c_{ji}) dt_i, \quad (1)$$

burada i malı üzerindeki tarife oranı t_i , ve i malı fiyatına göre tüketilen ve üretilen j malı miktarlarının kısmi türevleri ise x_{ji} ve c_{ji} tarafından temsil edilmektedir. Ayrıca, malların başlangıçta « k » toplam üretiminin sabit olduğu, ve bu şartı yerine getiren, t_r ve t_g , değişikliklerin tarife değişikliklerince engellendiğini varsayalım; böylece,

$$\sum_{j=1}^k x_{jr} dt_r = \sum_{j=1}^k x_{jg} dt_g. \quad (2)$$

Refah üzerine etki,

$$dW = \sum_{j=1}^k t_j (x_{jr} dt_r - x_{jg} dt_g) - \sum_{j=i}^k t_j (c_{jr} dt_r - c_{jg} dt_g) \quad (3)$$

$$+ \sum_{j=k+1}^n t_j (x_{jr} dt_r - x_{jg} dt_g) - \sum_{j=k+1}^n t_j (c_{jr} dt_r - c_{jg} dt_g).$$

İkinci en iyi optimum tarife yapısı, herhangi dt_r , dt_g için dW 'yi sıfıra eşitleyen t_j tarife takımıdır. Eğer k malları üzerindeki tarife oranlarının hepsi t 'ye eşitse, (3) nolu eşitlikteki ilk terim,

$$t \left(\sum_{j=1}^k x_{jr} dt_r - \sum_{j=1}^k x_{jg} dt_g \right)$$

olur ve hiçbir değeri kalmaz; fakat, genel olarak, diğer üç terimin

değerleri kaybolmaz. Eğer $k + l$ 'den n 'ye kadar olan mallar üzerindeki tarifeler sifıra eşitse (yani, sadece himayesi arzulan mallar üzerine tarife konulmuş), son iki terim değerini kaybedecektir. Fakat, ikinci en iyi optimum tarife yapısının, bu mallar üzerinde sıfır oranları ifade ettiğini varsaymak, bu mallar üzerinde sıfır oranları ifade ettiğini varsaymak için, herhangi bir neden yoktur; ve herhangi bir halde ikinci terim tesadüfen sıfır olabilecektir. Diğer bir deyişle, ikinci en iyi optimum tarife yapısı, genel olarak, üretimi teşvik edilmek istenen mallar üzerindeki her iki farklı oranlarla, ve diğer mallar üzerindeki tarifelerle de (yahut çapraz etkilerin tabiatına bağlı olarak, muhtemelen primler) ilgilidir. Himayesi arzû edilen mallar üzerindeki tek tarife oranı tavsiyesinin, bundan dolayı, herhangi bir teorik geçerliliği yoktur. Bu sonucu diğer bir şekilde ifade edersek, tavsiyenin iki varsayımı birden kabul etmesi gerekir: birincisi ekomide bozulmalara sebep olan özel ve sosyal marjinal maliyetler arasındaki sapmaların bulunmadığı veya önemsiz olduğu, yahut bilinmediği ve birbirlerini yok ettikleri (cancel out); ikincisi ise, himayenin tüketim maliyetinin dikkate alınmaması veya onlarında birbirlerini iptal ettikleridir. Ayrıca, uyumunu sağlamak için, tek tarife oranı bütün ithalâtı kapsamalıdır; çünkü, üretimi yurt içinde himaye edilmek istenen mallara konan tek tarife oranı ile geriye kalan diğer ithalât üzerindeki sıfır tarife, yurt içinde üretimi teşvik edilmek istenen malları himayede en etkin tarife yapısını teşkil ettiğine inanmak için herhangi bir neden yoktur.

Sonuç olarak, tek oran kaidesinin, kendi kendine yeterliliği artırma amacı güden himaye siyaseti için yön gösterdiği söylenebilir. Geçen çözümlerinin basit bir genişletilmesinden de gösterilebileceği gibi, eğer tarifeden başka ekonomide herhangi bir bozulma yoksa, bütün ithal mallarına uygulanan tek tarife oranı, ithalât tasarrufunun marjinal maliyetini eşitleyecek (üretimi artırıp ve tüketimi azaltarak) ve böylece ithalât tasarrufunun toplam aşırı maliyetini minimum yapacaktır.

VI — FARKLI TARİFE YAPILARININ GÖRÜNÜŞÜ.

Ticaret siyaseti teorisinin, geçen bölümlerde çözümlenen kısımları da dahil, nihai tüketim malları üzerinden toplanan tarifelerle

ilgilidir. Halbuki, uluslararası ticaretin büyük bir kısmı ithalatçı ülkede tamamlanmış malların üretimlerinde kullanmak için sermaye malları, yarı tamamlanmış mallar ve hammadde değişikliklerini kapsar; ayrıca, tarife yapılarını meydana getiren verginin oranı (üretim'in çeşitli safhasındaki mallar da farklılaştırıldığı gibi) üretimin safhalarına veya vergilenebilecek malların üretim süresine göre umumiyetle farklıdır. Özellikle, tarife oranları hammaddelerden yarı mamul maddelere ve yarı mamul maddelerden mamul mallara artan bir şekilde «sıralanmış» tır.

Gerçek, ithalatçı ülkenin verimlilik sistemindeki ticarete giren mallar, girdi veya çıktılar olabilir anlamı tarifelerin girdilere veya çıktılara uygulanmasına bağlı olarak yurtiçi üretime prim vermek veya vergilendirmek olabilir; ve verilen bir tarife yapısına göre, mallar himayesini, ve o malların üretimleri süreci himayesini, ayırma zorunluluğunu doğurur. İkinci himaye şekli, birinciden oldukça farklıdır; yani üretimin özel bir sürecine uygulanan tarife yapısı üretilen malın üzerindeki tarife oranından büyük ölçüde ayrılır. Bu bölüm mallar üzerindeki tarife oranlarıyla, tarife yapısıyla ilgili üretim süreçlerinin himaye derecesi - bazen katma değer'in himaye oranı diyede adlanır - arasındaki ilişkinin basit bir matematik çözümlemesini verir, ve üretimin çeşitli safhalarındaki farklı tarife oranları bulunmasının iktisadi kalkınma üzerindeki bazı etkilerini inceler.

Çözümlemenin amaçları için, üretim sisteminin genel girdi - çıktı matrisi ile ifade edildiğini varsayalım; a_{ji} 'yi üretimindeki j malın girdi katsayısı, ve v_i o üretimdeki katma değer katsayısı (yahut kullanılan «ana faktörler») olsun; üretim (çıktılar) ve girdi katsayıları dünya fiyatları ile ölçülmektedir; böylece girdi katsayıları tarifeleri çözümlenecek olan ülke dışındaki dünya teknoloji seviyesini yansıtmaktadır. Ülkedeki tarife yapısını t_i temsil etsin, $i = 1 \dots n$; eğer ülke ticarete girmişse en azından t_i 'lerden biri sıfır olmalıdır, yahut etkenliği sıfır olacaktır; çünkü ilgili mal ihraç ettirilmektedir. τ_i katma değer veya t_i tarife yapısını yansıtan i 'inci sanayide kullanılan ana faktörlerin zımni himaye oranını temsil etsin; bunun tanımını katma değer'in yurtiçi maliyetini yahut i mali üretiminde kullanılan ana faktörlerin değerinin yabancı maliyet veya değeri aşan

orandır. Tarife yapısı i malının yurt içi fiyatını $1 + t_i$ yapar; bunun yanında üretim maliyeti ise,

$$\sum_{j=1}^n (1 + t_j) a_{ji} + (1 + \tau_i) v_i$$

Zımni himaye oranını elde etmek için fiyat ve maliyeti eşitlersek,

$$\tau_i = \frac{t_i - \sum_{j=1}^n a_{ji} t_j}{v_i} \quad \text{Bu formülden anlaşılan şu-}$$

dur: herhangi bir üretim sürecindeki zımni himaye oranı o malın üzerindeki açık himaye oranına (nominal tarife oranına), ancak üretimdeki girdiler üzerindeki tarife oranlarının ağırlıklı ortalamaları

$$, \left(\sum_{j=1}^n a_{ji} t_j / \sum_{j=1}^n a_{ji} \right) ,$$

malın üzerindeki tarife oranına denkse, eşit olabilecektir. Eğer girdiler üzerindeki tarifelerin ağırlıklı ortalaması, çıktı üstündeki tarife oranından daha küçükse, zımni himaye oranı malın tarife oranını aşacaktır (5). Eğer girdiler üstündeki tarifelerin ağırlıklı ortalaması, çıktı üzerindeki tarife oranından büyükse, zımni himaye oranı malın tarife oranından küçük ve hatta eksi (olumsuz) olabilecektir;

-
- (5) Eğer himaye edilen sanayiler farklı ölçülerde ihrac edilebilir malları girdi olarak kullanıyorlarsa, bütün ithalât üzerindeki tarife oranları aynı olsa bile, zımni himaye oranları farklı olacaktır. Bu, geçen bölümde tartışılan tek tarife kaidesinin optimal olmama olasılığına diğer bir nedendir.

yani tarife yapısı belli malların üretimine prim verip himaye edeceğine, onları vergilendirmektedir. (6)

Bu son olasılığın açık örnekleri ihracat sanayileridir; bunlar tanımı icabı himaye edilmezler, fakat himaye edilen girdi kullanırlar, ve böylece tarife yapısı tarafından vergilendirilmiş gibi olurlar. Bu noktanın, kalkınmaları için lüzumlu ithalâtı karşılayabilmek için geleneksel ihracatlarını yeteri kadar genişletmek isteyen az gelişmiş ülkelerin karşılaştıkları tipik zorluklarla da ilgilidir; iktisadi kalkınmayı elde etmek için sık sık başvurulana ağır himaye politikaları, ihracat sanayilerin girdilerini, büyümelerini engelleyecek ölçüde vergilendirir. Ayrıca, tarımdaki artan verimlilik üretimlerinde kullanılan sanayi girdilerinin artışına bağlıdır; ve o tip girdilerin vergilendirilmesi, kullanılımlarını engeller; bu da himayenin doğrudan doğruya tarımsal gelişmeyi engelleyebileceğini gösterir. Gerçekten himaye siyaset araçları için bir döner çember yaratabilir: Plânlama uzmanları tarımın son derece geri olduğundan işe başlarlar, kalkınmayı hızlandırmak için ağır sanayii himayesi siyaseti kabul ederler, ve böyle yapmakla tarımsal gelişmeyi sekteye uğrattırlar ve böylece tarımsal gerilik varsayımını destekleyen bir delil elde ederler. Bu de-

- (6) Bu iki iddia, A.B.D. tarife hesaplamalarındaki tarife oranları ve zımnî himaye oranları arasındaki farklılıkların aşırı örnekleri ile gösterilebilir; hesaplamalar A.B.D. tarifeleri ile ilgili doktora çalışması yapan Giorgia Basevi tarafından yapılmış, ve izni ile buraya aktarılmıştır.

Standart Sanayii Sınıflandırması No. (S.I.C. No.)	Sanayi	Tarife Oranı	Zımnî himaye oranı	
		%		%
2011	Et konserveleri	3,8	— 31,9	— 30,9
2823	Plâstik Mad.	17,1	— 30,3	— 30,3
3111	Deri Sanayii	11,3	— 34,2	— 32,6
2561		50,0	+189,0	+225,8
3491	Metal küfe v.s.	35,0	+107,1	+115,3
3871	Saatler	39,3	+ 88,1	+102,9

Not : Kullanılan girdi - çıktı tablosunda sınıflandırılmayan «diğer girdiler» vardır; hesaplamalarda (a) bu girdilerdeki toplam ithalâtın ortalama tarife oranı (% 5,1) alınmış, (b) de ise bunlar için sıfır tarife kabul edilmiştir.

lile dayanarak ileri sürülen de kaderlerinin sanayileşmede yattığıdır.

Nasıl ihracat sanayilerinin himayeci tarife yapısı tarafından vergilendirildikleri açık örnekse, farklı oranlardan meydana gelen tarife yapısı da diğer bazı sanayilerin vergilendirilmesi ile ilgili olabilir. Bu nokta genellikle sanayi faaliyetlerin her çeşidine himayeyi yayan az gelişmiş ülkelerle de ilgilidir. Bu ülkelerde himaye, ham maddelerden yarı işlenmiş ve tamamlanmış mal üretimine kadar yayılmıştır, ve sadece tarifeler değil döviz kontrolü, ithalât lisansları, ana olmayan maddde ithalatının yasaklanması şeklinde de kendini gösterir, ve ayrıca yabancı ülke firma ve hukuku ile kendi ülkelerinde üretilen parça ve maddelerin kullanılarak himaye edilmesi için pazarlık yaparlar. Diğer himaye edilen faaliyetler için üretilen girdilerin himaye gayreti, himayenin hepsini veya büyük bir kısmını tek grup faaliyetlerin himayesine yöneltir, ve böylece açık bir şekilde yapılan himayeye rağmen (üretilen mallar üzerindeki tarifelerle ölçülen), bu sanayiler yaşamak ve büyümekte büyük güçlüğü uğrarlar (çünkü onların zımnî himaye oranı çok düşük veya olumsuzdur.) Böyle anlamdaki himayeye «birbirini silen himaye» adı verilebilir. (7).

Şimdi tartıştığımız tarife yapıları içindeki durum, tamamlanmış maldan ziyade girdiler üstüne yüksek vergiler koymak suretiyle, üretim sürecinin zımnî himaye oranını azaltır yahut elimine eder veya onları bir net vergi konusu yapar. Girdiler üzerindeki tarifeler, çıktılar üzerindeki tarife oranından düşükse, sürecin, zımnî himaye oranını malın üzerindeki tarife oranının üzerine yükselme etkisini doğuracaktır. Bu gerçeğin üretim safhalarının yükselmesi ile tarife oranlarının yüksekliği ile bağlantılı olarak, iktisadî kalkınma ve dünya ticareti için, önemli göstergeleri vardır.

İlk olarak, öyle tarife yapılarının gelişmiş ülkelerde bulunması, imalât sanayiine tarife oranlarının gösterdiklerinden daha çok himaye bağışladıklarını açıklar. Bu şekilde sıralamanın etkisi çok büyük olabilir : örneğin, nihai malın değerinin % 50'sini hammadelerin kapsadığını, ve hammaddelerin ülkeye serbestce girmesine karşılık nihai üretimin % 30 tarife oranı tarafından himaye edildiğini var-

-
- (7) Himayenin kendi kendini tesirsiz bıraktığı diğer bir hal; tarifelerin gölgesi altında himaye edilen sanayilerde ücretlerin, tarifelerin rekabet avantajını silene kadar, yükselmesidir.

sayalım; böylece katma değerın zımni himaye oranı % 60 yahut ürünün üzerindeki tarife oranının iki katı olacaktır. Eğer hammaddeler % 70 oranında kapsasaydı, zımni himaye oranı, % 120 veya ürünün üzerindeki tarife oranının dört misli olacaktı. Üretim safhalarıyla, katma değerın zımni himaye oranının yükselmesi, dünyü ticaretinin hammaddeler ve yarı tamamlanmış mallara, ve sermaye malları ile, tabiatları icabı yüksek himaye engellerini aşabilecek teknik üstünlüğe sahip veya lüks, mallara kaymasına yol açar. Ayrıca, böyle farklılaştırılmış tarife yapısı altındaki dünya ticareti geleneksel himaye ölçülerine büyük bir ağırlık verilerek - ticarete giren malların değerleriyle ağırlıklandırılmış tarife oranları, veya ithalât değerleriyle bölünmüş toplam ithalât vergileri-, tarife yapılarının himayeciliğini de saklar. Bir ülke için, tarife oranlarını azaltarak veya ortadan kaldırarak geleneksel himayeyi azaltmak, ve aynı anda tarife yapısının gerçek himayeciliğini artırmak bile mümkündür.

Kalkınmak ve sanayileşmek isteyen ülkeler açısından, gelişmiş ülkelerin tarife yapılarındaki nihai üretim sürecinin ağır himayesi, başarıya ulaşmak için büyük bir engeldir. Çünkü, böyle bir himaye, bu ülkelerin sahip olduğu düşük ücret avantajını silmektedir. Böylece, büyümenin sağlayacağı ekonomilere (içsel ve dışsal) ulaşmayı ve ihtisaslaşıp zengin pazarlar elde etmeye de set çekmektedir. Onların sanayileşmede direnmeleri, küçük çaplı sanayileri bir çok sakıncalarıyla kurmalarını gerektirecektir. Bu, aşağıdaki teorik örnekle de açıklanacağı gibi, büyük bir engeldir. Gelişmiş ülkelerde bir ürünün maliyetinin % 50'sini hammaddelerin, % 25'ini sermaye faizlerinin, % 25'ini de işgücü ücretlerinin kapsadığını, ve ürünün üzerindeki tarife oranının % 25 olduğunu varsayalım. Eğer az gelişmiş ülkeler hammaddeleri aynı fiyattan satın alabiliyor ve sermaye de ülkeler arasında serbestçe hareket edebiliyorsa, az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülke yurtiçi piyasa fiyatlarında ithalât yapabilmek için ileri ülkelerin işgücü maliyetinin %20'sine sahip olmak zorundadırlar. (8) İleri ülkelerin farklılaştırılmış tarife yapılarında saklı olan az gelişmiş ülkelerin sanayileşmelerine engelin gizilgüç (potan-

- (8) $a =$ Bir gelişmiş ülke ile rekabet edebilmek için lüzumlu az gelişmiş ülke işgücü malivetlerinin, gelişmiş ülkedeki işgücü malivetlerine oranı ; böylece
 $(50 + 25 + a \cdot 25)(1 \cdot 25) = 50 + 25 + 25a$, ve $a = 0, 2$.

siyel) ışığı altında, az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkelere sattıkları malların fiyat istikrarı ve seviyesi üstünde önemle durmaları lüzumsuzdur. Onların duracakları nokta, tarife farklılaştırılması olmalıdır. Tarife farklılaşmaları, onları döviz elde edebilecekleri malları satmaya bağlı bırakacak ve, aynı zamanda, sanayileşmek için lüzumlu geniş pazarlardan mahrum bırakacaktır.

İkinci olarak, az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelerin himaye yapısını ve diğer himaye araçlarını benimserler. Bunları yaptıkları ölçüde, himaye vasıtasıyla elde edilen yurtiçi üretimin aşırı maliyeti, mallar üzerindeki tarife oranlarının veya yurtiçi fiyatlarının dünya fiyatlarından farkı gösterdiklerinden büyük ölçüde yüksek olabilir, ve ücret oranları, geleneksel ihracat talebinin inelâstikliği, veya de facto paranın değer kazanışıyla bozulan dışsal ekonomilerin gösterdiğinden çok daha fazla olması mümkündür.

Tekrar, bir örnek alırsak; tamamlanmış malın yurtiçi fiyatının dünya fiyatının iki katı olduğunu varsayalım - örneğimiz gerçek dışı değil, fakat aşırıdır -. Toplam yurtiçi maliyeti teşkil eden hammaddelerin % 25'inin, vergiye tabi olmadığını düşünelim. Böylece, ülke yurtiçinde işleyeceği hammaddeler için, ülke dışında işlenmiş, tamamlanmış mal ithalâtı içinde bulunan hammadelere göre, üç kat daha fazla ödeyecektir. Bu, ancak yurtiçi üretim unsurlarının alternatif fırsat maliyetlerinin, parasal kazançlarının üçte birinden az olması halinde avantajlı olacaktır veya üretim unsurlarının ihracat sanayilerinde kullanılması, döviz kazançlarını, değerlerinin üçte birinden daha az artırmaları halinde söz konusu olabilecektir. Ayrıca, farklı sanayilerdeki zımnî himaye oranlarını tayin eden tarife oranlarının karşılıklı etkileri karışıktır. Bu oranlar, sanayiden sanayiye büyük ölçüde değişirler. Bunların, ülkenin iktisadi kalkınmasına göre konulduğuna dair kesin bir değerlendirme yoktur. Diğer bir deyimle, zımnî himaye oranı, büyük ölçüde, ikinci en iyi optimum tarife yapısından ayrılır.